

В.В. БАЛА, канд. екон. наук, доц. кафедри економіки Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Кременчук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В статті проведений аналіз сучасних факторів що впливають на активізацію інвестиційної діяльності з боку закордонних інвесторів. Зроблені висновки щодо комплексу заходів, який є необхідним для забезпечення розвитку вітчизняної промисловості.

Ключові слова: іноземне інвестування, моделювання, дослідження, інтеграція, фінансування.

В статье проведен анализ современных факторов которые влияют на активизацию инвестиционной деятельности со стороны заграничных инвесторов. Сделаны выводы относительно комплекса мероприятий, который является необходимым для обеспечения развития отечественной промышленности.

Ключевые слова: иностранное инвестирование, моделирование, исследование, интеграция, финансирование.

In the article the analysis of modern factors is conducted which influence on activation of investment activity from the side of oversea investors. Conclusions are done in relation to the complex of measures, which is necessary for providing of development of domestic industry.

Keywords: foreign investing, design, research, integration, financing.

Вступ. В умовах продовження інтеграції України з західними країнами та союзами, напрямом міжнародної діяльності дипломатів повернув до Євросоюзу, і зараз досить актуальним є інтеграція України саме з останнім, тому що це з одного боку зніме певні обмеження з вітчизняних підприємств, але, з іншого боку, наділить їх певними зобов'язаннями.

Дана інтеграція призведе до появи необмеженої кількості потенціальних партнерів та інвесторів, як з боку європейських компаній, так і з боку вітчизняних, які обов'язково будуть інвестувати кошти в економіку України, задля того, щоб вітчизняні підприємства залишалися конкурентоспроможними із західними.

При цьому важливим питанням є напрямом інвестування капіталу, та можливі при цьому наслідки.

Зараз, нажаль, більшість підприємств самостійно інвестують себе, в той час, як на заході вже давно використовують для розвитку лише запозичений капітал, використовуючи схему: “чужі гроші приносять прибуток моїй компанії”.

Тому зараз досить актуальним є визначення сутності зарубіжних інвестицій, як економічної категорії, а отже як цілої системи розвитку вітчизняних підприємств і економіки в цілому.

Постановка задачі. Проаналізувати теоретичні аспекти інвестування іноземного капіталу в Україну при певних умовах її розвитку і визначити можливість поліпшення даної співпраці.

Методологія. Розглядом питання, щодо іноземного інвестування вітчизняних підприємств займалося досить багато науковців: Росс С. Савчук, В.П., Прилипко. С.И., Величко. Е.Г., Бень. Т., Карачина Н.П., Халімомл Т.М., Макарова И.В.

Здебільшого при розгляді питання іноземного інвестування вони розглядають міжнародне виробництво. При цьому вони розглядають головного організатора та координатора міжнародного виробництва — транснаціональні корпорації.

При цьому науковці дають наступну характеристику міжнародному виробництву: системи міжнародного виробництва — це міжнародні мережі різних типів і видів виробничих процесів, які об'єднують підрозділи транснаціональних фірм, а також їхніх контракторів, постачальників.

На думку науковців швидке розширення міжнародного виробництва зумовлене комбінацією факторів, які по-різному діють у різних галузях та країнах: політика лібералізації, швидкі технологічні зміни, зростання конкуренції.

Система міжнародного виробництва транснаціональних корпорацій має три ключові параметри: управління, глобальний ланцюг створення вартості, географічна диверсифікація [2, 5, 8, 12].

Ще одним напрямком дослідження є: ефективність залучення інвестицій, організаційні аспекти інвестування, інтереси інвесторів, моделювання інвестиційної привабливості. Всі ці, та багато інших питань стосовно іноземних інвестицій розглядалися науковцями: Підлісна О., Гостюк М., Рожманов В., Гайдуцький А., Михайлівська О., Бріль Р., Підв'язний М. Важливим аспектом, при розгляді всіх цих питань у науковців—є інвестиційна привабливість.

Деякі з науковців виділяють фактори привабливості підприємства для зарубіжних інвесторів: наявність стабільності розвитку країни; мінімальне державне регулювання економіки; нормально функціонуючий фондовий ринок; наявність вільних економічних зон; зростання темпів економічного розвитку; розвинута демократична система судів [1, 4, 12, 13].

Таким чином до тепер науковцями розглядалися фактори привабливості і деякі показники фінансового і економічного аналізу підприємства для визначення ступеню привабливості вітчизняних компаній для інвесторів, міжнародне виробництво і сутність транснаціональних компаній. Але при цьому не достатньо уваги приділяється теоретичному аспекту іноземного інвестування.

Розглянувши дане питання ми вирішили, що оскільки Україна зацікавлена у розвитку співпраці з зарубіжними інвесторами, необхідно розглянути теоретичні аспекти іноземного інвестування.

Результати дослідження. У сучасному світі різноманітних і складних економічних процесів і взаємин між громадянами, підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому й зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне вкладення капіталу з метою його збільшення, або інвестування.

Широко відомо, що економічна природа інвестицій обумовлена закономірностями процесу розширеного відтворення й полягає у використанні частини додаткового суспільного продукту для збільшення кількості і якості всіх елементів системи продуктивних сил суспільства. А отже джерело інвестицій - фонд нагромадження, або збережена частина національного доходу, що направляється на збільшення й розвиток факторів виробництва, і фонд відшкодування, використовуваний для відновлення зношених засобів виробництва у вигляді амортизаційних відрахувань.

Але за сучасних умов розвитку міжнародних відносин поняття інвестицій необхідно розглядати не тільки з погляду їх залучення із-за кордону, а й здійснення прямих іноземних інвестицій, що є однією з головних ознак транснаціональної корпорації.

Розрізняють вертикальні і горизонтальні прямі іноземні інвестиції та, відповідно, вертикальну і горизонтальну інтеграцію виробництва транснаціональної компанії.

Вертикальні прямі інвестиції — це прямі інвестиції в галузі, що належать до різних стадій виробництва окремого продукту.

Горизонтальні прямі інвестиції — це прямі інвестиції за рубіж, але в межах однієї галузі.

Характерними для даного стану розвитку іноземного інвестування є певні напрямки інвестування: в майно, в нематеріальні блага, у фінансові активи.

Інвестиції можуть здійснюватися за рахунок власних коштів або за допомогою запозичених ресурсів. При цьому вони можуть відрізнятися за строками їх здійснення рисунком 1.

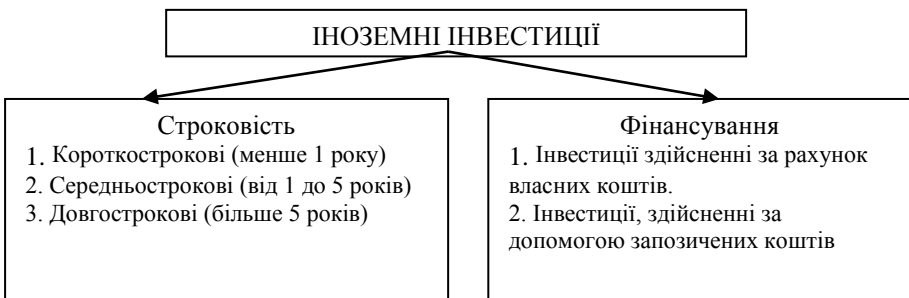

Рис. 1 - Класифікація іноземних інвестицій

З точки зору ролі в процесі організації або функціонування виробництва інвестиції можуть спрямовуватися на різні цілі. Тому інвестиції за цілями поділяються на: засновницькі, доповнюючі, замінюючі, раціоналізаторські, інші.

Ще одним важливим аспектом визначення сутності іноземних інвестицій є їх цикл. Інвестиційний цикл при здійсненні іноземних інвестицій охоплює довгостроковий комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування до заключної стадії реалізації інвестиційного проекту, тобто виходу на заплановані показники окупності.

Інвестиційний цикл складається з трьох основних періодів – рисунок 2.

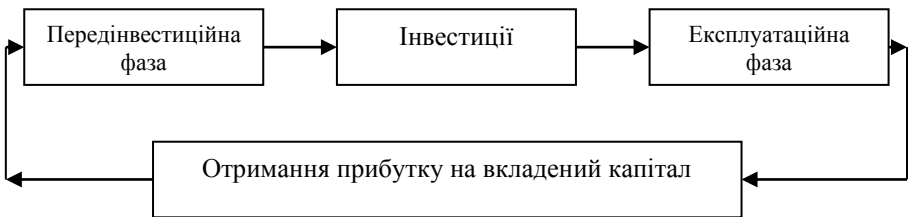

Рис. 2 - Інвестиційні цикли

Інвестиційний процес при вкладенні прямих іноземних інвестицій може охоплювати кілька інвестиційних циклів, що повторюються. Як показує зарубіжна практика число даних повторів може сягати від 1 до 3, в деяких випадках до 5, але не більше.

Ще однією з переваг розміщення для іноземних інвестицій є наявність в Україні важливих факторів виробництва. Серед них можна відзначити такі:

- **Природні ресурси.** Україна має значні запаси багатьох видів сировинних ресурсів (вугілля, залізна та марганцева руди, сірка, ртуть, титан, уран, граніт, мармур, мінеральні солі, гіпс, алебастр тощо) і відповідну добувну та транспортну інфраструктуру.

- **Фізичний капітал.** Конкурентними перевагами економіки є наявність масштабних основних виробничих фондів, які забезпечують можливість праймні первинної обробки сировини та матеріалів.

- **Людський капітал.** Україна входить до групи провідних країн світу щодо чисельності освічених людей. Дослідження конкурентоспроможності України, здійснене у 2010 р. компанією J. E. Austin Associates (JAA), показало, що Україна належить до 3 % найбільш освічених націй у світі (серед 133 країн). За показником кількості вчених та інженерів на душу населення Україна належить до перших 25 % провідних країн. Відносно високі показники якості робочої сили підтверджуються тим, що рейтинг

України в індексі людського розвитку ООН значно вищий за середній.

- Наука і технології. Україна характеризується достатньо високим рівнем науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та наявністю значного науково-технічного потенціалу. В країні налічується більш ніж 2 тис. вчених та інженерів на 1 млн. мешканців, що, за оцінками JAA, дає їй 22-гу позицію в рейтингу 88 країн світу.

- Інфраструктура. Серед інших переваг розміщення для прямих інвестицій слід зазначити рівень розвитку інфраструктури. Наявність достатньо розвинутої регіональної транспортної інфраструктури - трубопроводів, транзитних терміналів, залізниць і автомобільних доріг, мереж електропередач, морських портів - визначає певні конкурентні переваги України. Згідно з оцінками JAA, Україна належить до перших 16 % країн світу за чисельністю асфальтованих доріг, перших 37 % — за використанням електроенергії та перших 43 % — за рівнем телефонізації (199 ліній на 1000 осіб без урахування мобільного зв'язку).

Відносно дешева кваліфікована робоча сила також визначає переваги розміщення іноземного капіталу. Хоча в Україні питома вага офіційної заробітної плати в структурі доходів населення збільшується, розрив у вартості робочої сили з промислово розвинутими країнами ще досить значний. Це ілюструє рисунок 3.

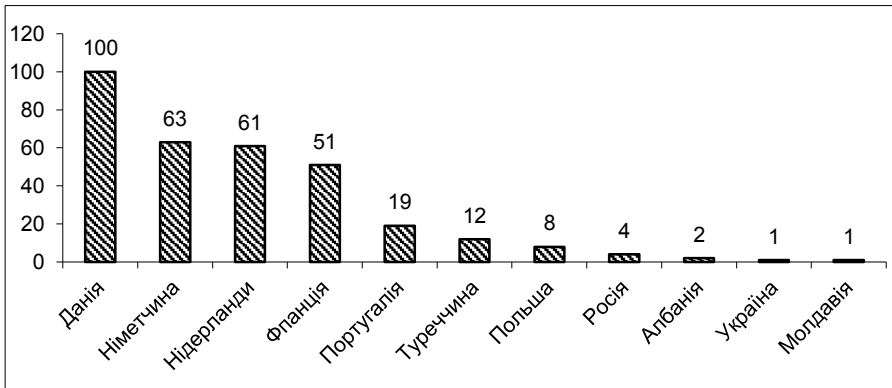

Рис. 3 - Рівень офіційної заробітної плати в деяких країнах Європи %

Однією з переваг для операцій транснаціональних фірм є економіко-географічне розташування України, а також традиційні економічні зв'язки управлінських фірм із компаніями країн СНД.

При здійсненні інвестування іноземні компанії реально оцінюють переваги розміщення, що пропонує будь-яка країна. Конкуренція серед країн, що приймають, за інвестиції транснаціональні компанії дає змогу останнім вибирати найвигідніші місця розміщення своєї мережі підприємств.

Більшість компаній основним фактором вважає масштаби українського ринку та потенціал його зростання, а також можливість доступу до нового регіонального ринку, що разом з зарубіжними методиками ведення і контролювання бізнесу є гарантом отримання прибутку. Кваліфікована робоча сила та дешеві фактори виробництва розцінювалися як другорядні чинники здійснення іноземного капіталовкладення.

Ситуація також ускладнюється у зв'язку з існуванням багатьох факторів, що знижують інвестиційну привабливість країни.

Чинне українське законодавство з питань іноземних інвестицій складається з двох масивів нормативних актів:

1) законодавчих актів України, пов'язаних із здійсненням іноземних інвестицій;

2) пов'язаних із здійсненням іноземних інвестицій міжнародних договорів, учасником яких є Україна і які становлять частину національного законодавства України.

В Україні прийнято цілу низку законодавчих актів, що регулюють іноземні інвестиції. Серед них - закони “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про інвестиційну діяльність”, “Про підприємництво”, “Про оподаткування прибутку підприємств”, “Про Державну програму заохочення іноземних інвестицій”, “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”, “Про режим іноземного інвестування”.

Історично законодавство України, що регулює питання іноземного інвестування, розвивалось у напрямі зменшення пільг і переваг, що надавалися іноземним інвесторам, та поступового запровадження національного режиму іноземного інвестування. За чинним національним режимом іноземного інвестування, іноземні інвестори мають право вести будь-яку господарську або комерційну діяльність в Україні на однакових умовах з українськими суб'єктами підприємницької діяльності.

Україна залучає ще досить мало капіталу великих стратегічних інвесторів — відомих транснаціональних фірм. Здебільшого інвестиційні проекти мають невеликий обсяг та пов'язані з поглинанням українських фірм у ході приватизації. Зрозуміло, що приплив таких капіталів часто має обмежений потенціал впливу на розвиток інновацій та наукових розробок, підвищення якості людських ресурсів, перспективи експортної діяльності

Переважаюча частина прямих інвестицій пов'язана з розвитком імпортозаміщувального виробництва, тобто орієнтується на освоєння місцевого ринку. Вступ таких іноземних компаній в Україну пояснюється їх прагненням обійти митні та протекціоністські бар'єри.

Крім переваг розміщення прямих інвестицій, що пов'язані з обсягом та динамікою ринку, наявністю факторів виробництва та розвинутої інфраструктури, надзвичайно важливу роль відіграє загальний інвестиційний клімат країни, а саме внутрішня політична стабільність, стабільність

законодавства, рівень захисту приватної власності, ступінь розвитку ринкових відносин у країні та інші фактори. Крім перелічених факторів, для країн із перехідною економікою, зокрема України, велике значення для залучення прямих інвестицій мають характер і темпи здійснення ринкових реформ, невизначеність в зовнішньому середовищі, зміни законодавства, коливання цін на ресурси, що необхідні для роботи підприємства, досить невеликий обсяг інформації про стан підприємства, його можливості, сильні та слабкі сторони.

З огляду на ці критерії слід визнати, що інвестиційний клімат України ще недостатньо привабливий для іноземних інвесторів.

Висновки. Таким чином вищезазначені фактори не дозволяють інвестору бути впевненим на майбутнє, гарантувати отримання прибутку, конкурентних переваг і стабільних позицій на ринку. Отже для збільшення потоку іноземних інвестицій в Україну необхідно збільшувати стабільність діяльності підприємства, розробляти та впроваджувати методики які допоможуть підприємству бути впевненим на майбутнє, гарантувати отримання прибутку, що в свою чергу значно збільшить стабільність підприємства на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Отже, поліпшення інвестиційного клімату та підвищення інвестиційної активності в Україні вимагає реалізації комплексу заходів, серед яких слід зазначити такі: розробка довгострокової політики держави щодо залучення іноземних інвестицій; створення інституційного механізму, спрямованого на залучення прямих інвестицій та регулювання діяльності зарубіжних компаній; забезпечення надійного правового захисту функціонування іноземних інвесторів; стабільність законодавчої системи та передбачуваність регулятивних заходів; прискорення ринкової трансформації економіки, подальше здійснення економічних реформ; зменшення рівня бюрократизації, боротьба з корупцією, дерегуляція підприємницької діяльності.

А основним напрямком державної інвестиційної політики є удосконалення політики щодо іноземної власності (питома вага іноземної власності в спільних підприємствах, спеціальний режим допуску іноземної власності в деяких секторах економіки, умови приватизації державної власності іноземними інвесторами, а також умови користування землею та іншими природними ресурсами).

Список літератури: 1. *Брыль Р.* Теряем привлекательность /Р. Брыль // Инвест газета.—2005. — №35(512). — С. 8. 2. *Бень.Т* Методы определения экономической эффективности инвестиций: сравнительный анализ/Т. Бень//Економіка України.—2006.—№6(527).—С.41-46. 3. *Гайдуцький А.П.* Основні тенденції міжнародних інвестиційних процесів/ А.П. Гайдуцький // Статистика України. Щоквартальний науково-інформаційний журнал.—2003. — № 1 (20). 4. *Гостюк М.* Зарубежные инвестиции и экономические интересы иностранных инвесторов/ М. Гостюк //Економіка України. —2005. —№8. —С.81. 5. *Карачина Н.П., Халімов Т.М.* Оцінювання принципів та ефективності корпоративного управління в Україні/ Н.П.Карачина, Т.М.Халімов //Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць Випуск 211: В 4т.—2006.— Том I.—С.246-254. 6. *Макарова І.В.* Учёт риска при оценке эффективности реальных инвестиций/ И.В.Макарова //Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць

Випуск 211: В 4т.—2006.—Том IV.—С.991-1002. **7. Мертенс А.В.** Инвестиции: /А.В.Мертенс// [Курс лекций по современной финансовой теории].—К.: Киевское инвестиционное агенство, 1997. —416с. **8. Михайлівська О.** Моделювання інвестиційної привабливості спеціальних економічних зон/О. Михайлівська// Економіст.—2004. — №8. — С.60—6. **9. Пидвязний Н.** Иностранные инвестиции. Затянувшаяся пауза/ Н.Пидвязний //Инвест газета.—2005. — №25(503). — С.8—10. **10. Підлісна О.** Ефективність залучення інвестицій в Україну. Іноваційно-інвестиційні системи./ О. Підлісна// Економіст. — 2005. —№4. —С. 80. **11. Рожманов В.** Організаційні аспекти залучення інвестицій у виробниче підприємство/ В. Рожманов// Економіст. —2005. —№2. —С.48. **12. Савчук Б.** Анализ и разработка инвестиционных проектов/Б. Савчук, С.И.Прилико, Е.Г.Величко//[Учебное пособие]. — Киев: Абсолют-В, Элита, 1999. —304с.

Надійшла до редколегії 23.07.2012

УДК 331.101.3

Т.А. ПОГОРЕЛОВА, доц., НТУ «ХПИ», Харьков

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ МОТИВАЦИИ

В работе исследуются теоретические основы системы мотивации труда персонала и рассматривается оценка её экономической и социальной эффективности.

Ключевые слова: труд, мотивация, стимулы, персонал, потребности, управление человеческими ресурсами.

У роботі досліджуються теоретичні основи системи мотивації праці персоналу і розглядається оцінка її економічної та соціальної ефективності.

Ключові слова: праця, мотивація, стимули, персонал, потреби, управління людськими ресурсами.

This paper investigates the theoretical foundations of the system of motivation of staff and considered assessment of its economic and social efficiency.

Keywords: labour, motivation, stimuli, personnel, necessities, management human capitals.

Введение. Отношение человека к труду, его конкретное поведение в процессе труда, производства и реализации продукции всегда зависело, и будет зависеть от того, как организована мотивация труда или побуждение людей к производительному труду. Мотивация труда – это комплекс мер, направленных на активизацию физических, умственных и морально-психологических усилий человека; побуждающих его в результате трудовой деятельности удовлетворять свои все возрастающие материальные и духовные потребности. В основе комплекса составляющих мотивацию труда главным является интерес к труду (или, иначе говоря, к делу) и, безусловно, к конечным его результатам. Поэтому мотивацию труда следует рассматривать как сложнейший процесс воздействия на интересы человека. В зарубежной

© Т.А. Погорелова, 2012